

УДК:378.147:355.232 (477)

Є. В. МАНДРИК,
кандидат педагогічних наук, доцент, викладач кафедри транспортних засобів та спеціальної техніки Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “АВТОМОБІЛЬНА ПІДГОТОВКА ТА ЕКСПЛУАТАЦІЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ТЕХНІКИ”

У статті розкриті шляхи вдосконалення методики проведення практичних занять з правил дорожнього руху з навчальної дисципліни “Автомобільна підготовка та експлуатація автомобільної техніки”, розробленої науково-педагогічним персоналом кафедри транспортних засобів та спеціальної техніки. З цією метою проведено аналіз і розкрито алгоритм можливостей покращення проведення занять даного виду.

Ключові слова: транспортний засіб, правила дорожнього руху, безпека руху, науково-педагогічний персонал.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з необхідних умов підтримання високого рівня технічного стану транспортних засобів при їх інтенсивному застосуванні, правильному обслуговуванні та ремонті, а також керування ними в різних кліматичних умовах, при різній завантаженості проїзної частини та інтенсивності руху з дотриманням Правил дорожнього руху (ПДР) є висока кваліфікація персоналу Державної прикордонної служби України (ДПСУ) [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Розвиток та вдосконалення системи навчання був розглянутий у роботах таких вчених, як:

Я. М. Гладкий, М. П. Мазур, М. Л. Яновський, Н. Г. Ничкало, Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, І. С. Катеринчук та інших, розвинутий ними і впроваджений у навчальний процес своїх навчальних закладів.

Доводиться констатувати те, що щороку на дорогах європейських держав гинуть близько 142 тис. і отримують поранення 2,5 млн чоловік. В Україні кожні 15 хвилин скоюється дорожньо-транспортна пригода (ДТП), майже за кожні дві години гине людина, щодня йде із життя дитина, чотирнадцять – залишаються назавжди каліками. За добу гинуть 18 і травмуються 122 чоловіки. Приблизно 71 % ДТП скоюється з вини водіїв. З усіх скоєних дорожньо-транспортних пригод близько 47 % – наїзди на пішоходів, 21 % – зіткнення, 9 % – перекидання, 9 % – наїзди на перешкоди, 3 % – наїзди на транспортні засоби, що стоять. Кожен третій середньостатистичний кандидат у водії не може скласти іспити в відділенні реєстраційно-екзаменаційної роботи з першого разу [2].

Підготовка (перепідготовка) персоналу як водіїв транспортних засобів усіх категорій без винятку насамперед залежить від набуття ними впевнених та вмілих практичних дій при керуванні транспортними засобами в різних дорожніх і погодних умовах.

Тому практичні заняття сприяють поєднанню теорії з практикою і являються найбільш поширеною формою професійного навчання персоналу.

Мета статті полягає в удосконаленні методики проведення практичних занять з правил дорожнього руху з навчальної дисципліни “Автомобільна підготовка та експлуатація автомобільної техніки”, розробленої науково-педагогічним персоналом кафедри транспортних засобів та спеціальної техніки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними цілями практичних занять є:

формування у курсантів умінь і навичок практичних дій, необхідних фахівцям відповідного напрямку оперативно-службової діяльності для грамотного виконання функціональних обов’язків;

розвиток у курсантів професійно-ділових якостей, які передбачені освітньо-кваліфікаційною характеристикою на випускників усіх напрямів професійної діяльності;

формування у курсантів мотивації до майбутньої спеціальності.

Основними завданнями практичних занять є:

підготовка до самостійного виконання практичних завдань, пов’язаних безпосередньо з службовою діяльністю;

набуття вмінь застосування теоретичних знань на практиці;
підготовка курсантів до майбутньої практичної діяльності в межах своєї посади.

Заняття проходять у таких формах:

практичні заняття в спеціалізованих класах з правил дорожнього руху;

практичні заняття з водіння на тренажерах;

практичні заняття з водіння в центрі забезпечення навчального процесу;

практичні заняття з водіння в міських умовах.

Так, практичні заняття з ПДР у спеціалізованих класах проводяться за наступною методикою, яка вперше розроблена науково-педагогічним складом кафедри транспортних засобів та спеціальної техніки. Її суть полягає у попередньому проведенні підготовки з курсантами організації заходів напередодні проведення практичних занять у спеціалізованому класі з правил дорожнього руху. Отримавши відповідний багаж знань з конкретного розділу Правил дорожнього руху, здійснюється формування конкретних навичок і вмінь з даного розділу та в користуванні розробленим науково-педагогічним складом кафедри програмним забезпеченням, наочними посібниками, рекомендованими порадиниками та іншим роздатковим матеріалом для конкретного запланованого заняття і дисципліни загалом. Викладач нагадує перелік ситуативних задач з контрольних карток, які повинні курсанти розв'язати для закріплення знань, отриманих на попередніх заняттях.

Керівник заняття виступає спостерігачем (помічником) за правильними діями курсанта як водія. Його роль зводиться до того, щоб своєчасно розібрати ту чи іншу ситуацію, що виникає на дорогах, пояснити її, опираючись на офіційні джерела інформації. Якщо ситуативна задача надто складна, то виникає необхідність у її розбиранні з залученням усього персоналу навчальної групи. З метою активізації сприйняття курсантами запропонованої ситуативної задачі доцільно приводити приклади з досвіду експлуатації транспортних засобів в органах охорони кордону та з інших джерел. Для розвитку творчого мислення курсантів заняття проводиться в діалоговому режимі, з постановкою і вирішенням питань проблемного характеру. При цьому викладачу під час проведення заняття необхідно звертатися до конкретного курсанта, надавши можливість аналізувати й оцінювати його відповіді всій аудиторії.

На відміну від запропонованих офіційних екзаменаційних білетів для урізноманітнення дорожніх ситуацій науково-педагогічним персоналом ка-

федри розроблено кілька варіантів комплексних задач по темах занять, які відповідають навчальній робочій програмі проходження дисципліни.

Суть цих варіантів в офіційних виданнях з Правил дорожнього руху екзаменаційні білети складені так, що до них входять, як правило, по одному питанню з кожного із розділів ПДР. Але при відпрацюванні навчальних питань заняття важко орієнтуватися і знаходити ситуативні задачі відповідно до тематики запропонованого заняття. Тому стало необхідним згрупувати ситуативні задачі по розділах заняття із усіх екзаменаційних білетів.

Крім розроблених екзаменаційних тестів на основі аналізу успішності курсантів, незалежно від напрямку підготовки, високу ефективність використання отримала розроблена науково-педагогічним складом кафедри контрольно-навчальна комп'ютерна програма з Правил дорожнього руху. Вона реалізує процес інтенсифікації навчання як на рівні процесу навчальної діяльності курсантів, так і на рівні управління навчальним процесом, а також спрощує процес контролю знань та забезпечує високий рівень його об'єктивності.

Дана програма призначена для безпосереднього тестування однієї особи. Вона здійснює висвітлення питань індивідуального варіанту для кожного курсанта, обробку відповідей особи, яка тестується, визначення оцінки за результатами тестування згідно з критеріями, що були задані. Таким чином, кожний, хто підлягає контролю, отримує свій власний, відмінний від інших, випадково вибраний варіант. Крім того, стало можливо при проведенні навчальних занять з вивчення Правил дорожнього руху, а також самоконтролю під час самостійної підготовки оперативно отримувати коректні пояснення щодо відповідних пунктів та статей Правил дорожнього руху України. Зазначена комп'ютерна програма розроблена відповідно до навчальної робочої програми вивчення дисципліни і використовується під час проведення навчальних занять з ПДР та у часи самостійної підготовки. Програмне забезпечення реалізоване за допомогою середовища Delphi, що робить його досить ергономічним у використанні і не потребує високої кваліфікації користувача. Крім того, програма не вибаглива до системних вимог комп'ютера.

Структура програми забезпечує високий рівень валідності та надійності тестів, відсутня випадковість у формуванні тестових завдань та позицій правильних відповідей, що її відрізняє від існуючих програм такого призначення. Важливою перевагою розробленої комп'ютерної програми є можливість формування комплектів тестових завдань для будь-якого окремого

заняття чи блоку (модуля) занять, що практично неможливо здійснити при використанні набору типових карток з ситуативними завданнями державного зразка. Застосування зазначеної програми значно посилило індивідуальний характер навчання, знизило педагогічний суб'єктивізм контролю.

За результатами контролю викладач на основі обліку помилок, які допустив курсант, може судити про те, наскільки вдало був викладений навчальний матеріал занять, тобто оцінити особисту педагогічну діяльність.

Після вивчення всіх розділів Правил дорожнього руху і здавши успішно тести з розв'язання ситуативних задач, курсант допускається для проходження практичного курсу навчання з підготовки та водіння транспортних засобів.

Практичні заняття з водіння на тренажерах (проводяться не в повному обсязі через відсутність тренажерів) (рис. 1) мають за мету виробити у курсантів чіткі, технічно правильні навички в роботі з механізмами керування автомобіля і довести їх до автоматизму. На початку тренування керівник заняття роз'яснює та показує техніку виконання прийому, який вивчається, потім тренує тих, хто навчається. У ході тренування слідкує за діями курсантів, вказує їм на допущені помилки, причини виникнення та наслідки, до яких вони можуть довести, а також способи їх усунення.

Рис. 1. Заняття на тренажерах

Виконання вправ починається з навчання техніки водіння по окремих елементах (долання окремих обмежених проходів, перешкод і загороджень) або водіння по всьому маршруту, який включає всі елементи вправи, що відпрацьовується.

Відпрацювання кожної вправи проводиться на одному або декількох заняттях і залежить від його змісту (об'єму і складнощів) та рівня підготовки курсантів.

При відпрацюванні вправ на тренажерах з використанням фільмів викладач спостерігає за зображенням місцевості на екрані навчаемого і від-

повідно до відзнятого рельєфу місцевості вводить з пульта управління відповідні параметри опору руху, а також створює аварійні ситуації (перегрів двигуна, падіння тиску масла, раптова поява пішоходів на проїзній частині та ін.).

На всіх етапах тренажерної підготовки тим, хто навчається прививаються навички в спостереганні за показниками контрольнo-вимірювальних приладів і виборі правильних режимів руху автомобіля. Після закінчення тренування керівник заняття проводить розбір дій і характерних помилок, які допустили курсанти під час навчання, і оголошує оцінки за виконання вправ.

Оцінка за виконання вправ на кінотренажерах виставляється за середню швидкість руху та техніку водіння по контрольній ділянці фільму.

Практичні заняття з водіння в центрі забезпечення навчального процесу проводяться згідно з наказом ректора НАДПСУ “Про організацію та проведення занять з навчального водіння транспортних засобів курсантів 3-го курсу в поточному навчальному році” з метою привиття курсантам практичних навичок в умілому водінні транспортних засобів у різних умовах місцевості і обстановки.

Перехід до навчання водіння на автомобілі допускається тільки після засвоєння прийомів керування на тренажерах.

Керівник заняття до практичного водіння допускає курсантів після теоретичного вивчення основ руху і правил руху та відпрацювання встановленої послідовності дій для виконання вивченого прийому загалом.

Відпрацювання будь-якого прийому водіння складається із попереднього вивчення правил його виконання, можливих помилок способів їх запобігання, із зразкового показу та тренування на тренажерах або на автомобілях без руху, на початку в уповільненому темпі, а потім у швидкому, доводячи до автоматизму його виконання.

Заняття з практичного водіння проводяться в такій послідовності:

постановка задачі, яка заключається в такому:

огляд маршруту;

показ техніки подолання складних перешкод, або виконання вправ загалом;

навчання на навчальних місцях;

розбір заняття.

При постановці задач викладач вказує:

на тему і навчальні цілі заняття;

відведений навчальний час на заняття;
 середній розхід моторесурсів на одного курсанта;
 організацію і порядок проведення заняття (найменування навчальних місць, їх керівників, склад і порядок зміни місць змін; у першу зміну призначити найбільш підготовлених курсантів);
 маршрут і порядок руху транспортних засобів;
 оціночні показники і нормативи швидкостей;
 характерні помилки, які можуть допускати курсанти при виконанні вправ і способи їх попередження;
 заходи безпеки.

Відпрацювання вправ на навчальних точках починається з контрольного огляду транспортних засобів. Далі чергові зміни також перевіряють транспортні засоби в рамках контрольного огляду (рис. 2).

Рис. 2. Контрольний огляд автомобіля

Потім курсант і інструктор шикуються перед машинами, за командою керівника займають свої місця в транспортних засобах і починають рух (рис. 3).

Рис. 3. Положення курсанта та інструктора водіння перед початком руху

Якщо під час відпрацювання навчальної вправи допущена груба помилка, то керівник заняття повинен зупинити заняття і провести розбір (рис. 4), після усунення недоліків дає команду на продовження заняття.

Якщо виникає необхідність, курсант проходить додаткове тренування на тренажері, після чого повторює заїзд по всьому маршруту.

Рис. 4. Розбір допущених помилок

Відпрацювавши теми заняття за навчальною програмою, старший інструктор практичного водіння виставляє отриману оцінку в індивідуальній картці обліку навчання водіння транспортних засобів відповідної категорії.

Після відпрацювання практичних вправ на автодромі і набуття практичних навичок старший інструктор практичного водіння проводить першу контрольну перевірку, під час якої виконуються такі завдання:

рушення з місця, розгін і переключання передач у висхідному, низхідному порядку, дотримання послідовності, зупинка;

рух по прямій, “вісімці”, зупинка у заданому місці, маневрування в обмеженому проїзді, повороти, розвороти, зупинка й рушення з місця на підйомі;

маневрування заднім ходом, заїзд у бокс;

об’їзд, обгін, зустрічний роз’їзд.

Підсумкова оцінка за водіння під час виконання першої контрольної перевірки виставляється старшим інструктором практичного водіння за результатами останнього заїзду з відміткою в індивідуальній картці обліку навчання водіння транспортних засобів відповідної категорії.

Після успішної здачі першої контрольної перевірки курсант допускається до відпрацювання практичного заняття з водіння в міських умовах.

Згідно з наказом ректора НАДПСУ “Про організацію та проведення занять з навчального водіння транспортних засобів курсантів 3-го курсу в поточному навчальному році” практичне водіння проводиться з установленими маршрутами (рис. 5).

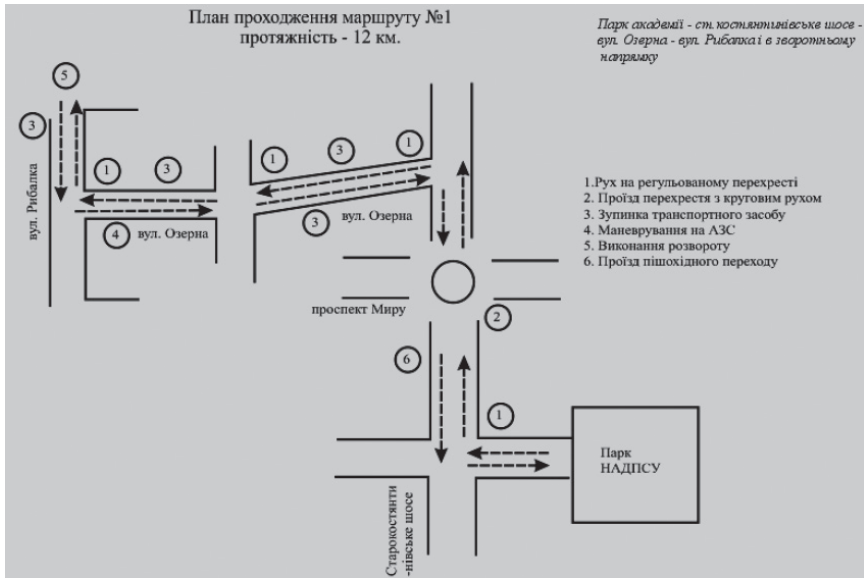

Рис. 5. Приклад руху транспортних засобів за маршрутом

Основні завдання, що відпрацьовуються на даному практичному занятті:

- водіння на дорогах з малою інтенсивністю руху;
- рух по прямій;
- керування автомобілем у населених пунктах, рух у транспортному потоці;
- відпрацювання вправ на автомобілі з причепом;
- водіння на дорогах з високою інтенсивністю руху, рух у транспортному потоці;
- водіння на дорогах у населених пунктах у світлу пору доби;
- водіння на дорогах у населених пунктах у темну пору доби;
- прїзд складних регульованих і нерегульованих перехресть;
- відпрацювання вправ з автоприцепом;
- водіння за особливими умовами;
- водіння автомобіля по бездоріжжю;
- буксирування автомобіля;
- вїзд у ворота;

відпрацювання вправ з автоприцепом;
 удосконалення техніки керування автомобілем на дорогах;
 рух і маневрування в інтенсивному транспортному потоці;
 прогнозування розвитку аварійних обставин;
 прийоми економічного водіння автомобіля;
 відпрацювання вправ із контраварійної підготовки.

Після відпрацювання вище зазначених завдань і наведенні відповідної кількості годин за навчальною програмою (відповідно 40 годин для категорії "В" і 60 годин для категорії "С", із них 40 – на легкових автомобілях і 20 – на вантажних) старший інструктор практичного водіння проводить другу контрольну перевірку, завданнями якої є:

рушення від тротуару (узбіччя);
 розгін до найвищої передачі і перехід до найнижчої передачі;
 рух з різною швидкістю;
 керування у транспортному потоці з малою та великою інтенсивністю руху;

об'їзд, обгін, зустрічний роз'їзд;
 маневрування в обмеженому проїзді;
 зупинка і рушення з місця на підйомах;
 проїзд перехресть, залізничних переїздів.

Висновок. Підсумовуючи вищезазначене, слід зауважити, що апробована контрольна-навчальна комп'ютерна програма з Правил дорожнього руху спрощує процес проведення та організацію контролю знань курсантів і значно покращує ефективність засвоєння навчального матеріалу відповідно до робочої навчальної програми.

Поетапна практична підготовка персоналу дозволяє набрати необхідний практичний досвід у керуванні транспортними засобами.

Отримавши теоретичну і практичну підготовку, курсанти спроможні успішно здати другу контрольну перевірку, яка є допуском до кваліфікаційної пробної роботи (екзамен) на кафедрі транспортних засобів та спеціальної техніки та для здавання екзамену в відділенні реєстраційно-екзаменаційної роботи і отримання водійського посвідчення на право керування транспортним засобом відповідної категорії.

Подальшими напрямками дослідження при проведенні будь-яких видів занять є розробка змісту навчання з обґрунтуванням ступеня оволодіння не тільки поняттями, але і застосуванням їх на практиці.

Список використаної літератури

1. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України : схвалено Верховною Радою України 16.01.97 // Національна безпека України, 1994–1996 рр. : Наук. доп. – К. : НІСД, 1997. – 198 с.

2. Концепція розвитку ДПСУ на період до 2015 року, затверджена Указом Президента України від 19 червня 2006 року № 546.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Полюк В. С.

Стаття надійшла до редакції 25.03.2013.

Мандрик Е. В. Методика проведення практичних занять по правилам дорожнього руху з навчальної дисципліни “Автомобільна підготовка та експлуатація автомобільної техніки”

В статті розкриті шляхи удосконалення методики практичних занять по правилам дорожнього руху з навчальної дисципліни “Автомобільна підготовка та експлуатація автомобільної техніки”, розробленої науково-педагогічним персоналом кафедри транспортних засобів та спеціальної техніки. З цією метою проведено аналіз і розкрито алгоритм можливостей удосконалення проведення занять даного виду.

Ключевые слова: *транспортне засіб, правила дорожнього руху, безпека руху, науково-педагогічний персонал.*

Mandryk Y. V. Technique of conducting of practical traffic rules lessons as a part of subject “Automobile training and vehicles exploitation”

The article touches upon the ways of improvement of technique of conducting of practical traffic rules lessons as a part of subject “Automobile training and vehicles exploitation”. The technique was worked out by teaching staff of the department of transport means and special vehicles. For this purpose the analysis was carried out and the algorithm of improvement of the practical lessons was explained.

Keywords: *vehicle, traffic rules, road safety, teaching staff.*